

Укус змії: перша допомога, профілактика

Настало літо. Зросла кількість відвідувань лісової місцевості, відпочинку на узбережжі річок та ставів. Щоб не зазнавати неприємностей викликаних непередбачуваними обставинами варто пам'ятати і про тамтешніх мешканців – представників плазунів.

Останнім часом спостерігається зростання випадків гострих отруєнь, викликаних укусами змії. Щорічно у світі отримують укуси понад 10 млн. людей, а смертельні наслідки виникають в 20-100 тис. випадків.

У природі відомо понад 230 отруйних змії, серед яких родина гадюкових налічує 60 різновидів. На території України трапляються 6 отруйних змії. Найбільш поширена гадюка звичайна (*Vipera verys*). Цей вид розповсюджений у всіх зонах з помірним та холодним кліматом, зокрема у Карпатах. На узбережжі Чорного та Каспійського морів трапляються гадюка степова (*Vipera ursini*). Ці тварини досягають довжини 0,5-0,7 м, забарвлення шкіри – світле або сіре. Для гадюки звичайної властиві темного кольору, забарвлені смужки вздовж спини. Завдяки кольоровій гаммі, змії малопомітні у доквіллі (серед листя, трави, чагарників тощо). Форма голови – округло-трикутна з притупленим носовим кінчиком та виступаючими виличними кутами в яких розташовані отруйні залози. Голова різко відмежована від тулуба. Тіло товсте, до заднього кінця різко звужується, переходить у хвіст.

І хоча ці тварини не становлять основної загрози для життя, варто пам'ятати деякі особливості їх поведінки.

Змія ніколи не нападає на людину першою. Якщо її потурбувати (випадково зачепити або наступити на неї) вона завжди перед нападом набуває загрозової пози – згортається «калачиком», зигзагоподібно вигинає тіло, окремі види сильно шиплять.

Укус змії – акт самозахисту. При цьому зуби виступають дотриву і під час укусу проникають у тіло жертви. Укуси отруйних змії глибокі і болючі.

Симптоми отруєння. В ураженій ділянці тіла з'являється неспецифічний біль (удар кинджала), відчуття печії, почервоніння та оніміння шкіри, набряк м'яких тканин, обмеження рухів у розташованих поруч суглобах. Зазначені ознаки швидко поширюються на всю ділянку тіла зокрема на кінцівку (рука, нога). Порушується координація рухів, виникає слабкість у м'язах гортані, оніміння язика. Постраждалий не може розмовляти, ковтати, виникає надмірна слинотеча. Розвивається сонливість, дихальні рухи вкорочуються, підвищується температура тіла до 38-39°C, виникає загроза паралічу дихальних м'язів.

Шкіра в ділянці рани набуває червонувато-синюшого забарвлення. Через 20-40 хв. шкіра стає блідою, з'являється головокружіння, нудота,

блювання, слабкість і частий пульс, знижується артеріальний тиск, настає втрата свідомості.

При огляді потерпілого виявляється почервоніння (гіперемія) з синюшним відтінком шкірних покривів, у місці укусу – чіткі дві ранки округлої форми, набряк тканин, їх ущільнення в місці укусу. Поступово знижується артеріальний тиск (гіпотонія), прискорюється частота серцевих скорочень (тахікардія), задуха, порушується функція нирок – припиняється виділення сечі (олігурія).

Крім негативного впливу токсину на центральну нервову систему та серцеву діяльність, мембранотоксична дія отрути спричиняє гостру ниркову недостатність, ураження клітин серцевого м'яза та печінки.

Важливого значення набуває явища сенсibiliзації (алергічна дія), що може призвести до анафілактичного шоку.

За таких обставин потерпілому необхідно негайно надати медичну допомогу.

Перша допомога. Негайно приступити до видалення отрути з рани. Ні в якому разі не можна відтерміновувати цю процедуру – інакше токсин пошириться по всьому організму.

Відсмоктування отрути проводять за допомогою медичної банки, якщо такої немає – використовують звичайну склянку. Для цього у порожнину скляного посуду уводять запалений фітіль, швидко обводять ним порожнину судини і негайно прикріплюють до ранки. Якщо процедура виконана правильно, тканина тіла втягується у порожнину банки.

Отруту можна висмоктувати і ротом, але якщо немає патологічних змін у порожнині рота (карієс зубів, тріщини язика та губ, їх пошкодження тощо). При цьому постійно спльовують відсмоктану рідину і промивають рот водою.

Припалювання ранки сірником, додаткові розрізи, вирізування ураженої ділянки шкіри – явища неприпустимі. Оскільки за таких втручань токсин швидко поширюється і виникає загроза потрапляння в ранку хвороботворних бактерій.

Щоб знищити змія притисніть його голову палицею, а потім важким предметом (камінь, сокира) відрубати або розтрощити. Не доторкайтесь до відсіченої голови, оскільки вона здатна нанести укус.

В.П. Пішак,
професор